

Kuninkaan, keisarin ja isänmaan puolesta

MANNINEN, OHTO (2007; toim.). *Suomalaisten taistelut. Ruotsin, Venäjän ja itsenäisen Suomen riveissä*. 464 s. Tammi, Helsinki.

Satuin kerran Kansallismuseoon samaan aikaan erään ruotsalaisen nuoren miehen kanssa. Hän tutustui perusnäytelyyn ja tokaisi, että esillä oli runsaasti Ruotsin historiaa! Suomen ja Ruotsin yhteinen menneisyys pätee myös sota-historiaan, mikä käy hyvin ilmi tästä kokoomateoksesta.

Teoksessa esitellään suomalaisten sotilaiden vaiheita lukuisilla taistelukentillä 1400-luvun lopulta toisen maailmansodan loppuvaiheisiin saakka. Päätoimittajan, Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian professorin Ohto Mannisen mukaan teoksen tavoitteena ”on antaa lukijoille mahdollisuus saada kokonaiskäsitys sodankäynnin muutoksista ja yksittäisten sotien ja taisteluiden vai-

kutuksista historiaan” (s. 11). Manninen korostaa, että on perusteltua kirjoittaa suomalaisten taisteluista silloinkin kun sotilaat osallistuivat sotatoimiin Ruotsin ja Venäjän lippujen alla. Suomi tunnettiin maantieteellisenä alueena jo ennen itsenäistymistään. Sitä paitsi suomalaisia on kauan pidetty urheina ja kyvykkäinä sotilaina. Kirjan nimi kuvaa siis hyvin sen sisältöä.

Manninen mainitsee myös ”toisen sotahistorian” (s. 15). Sotia on viime aikoina tutkittu aiempaa kokonaisvaltaisempina ilmiöinä. Perinteisessä tapahtumien historialliseen kuvaukseen painottuvassa sotahistoriassa päähuomio on kiinnitetty strategiaan, operaatioihin ja taisteluihin. Nykyisin sodat nähdään yhteiskunnallisina muutosprosesseina. Uudet näkökulmat ilmenevät Mannisen mukaan aiempaa ”vivahteikkaampana” käsitellynä (s. 15), jossa huomioidaan myös sodan seuraukset ja

yksilöiden kokemukset. Useissa teoksen artikkeleissa tuodaankin esiin sotaretkien rasittavuus, sotilaiden venyminen, ravinnon vähyys ja sairaudet, unohtamatta myöskään ryöstelyä ja julmuuksia.

Kokoomateos on pohjoismaisen yhteistyöprojektin tulos. Sen pohjan muodostaa viiden ruotsalaisen sotahistorioitsijan kirjoittama alkuteos *Svenska slagfält* (Ericson Wolke ym. 2003), jonka kirjoittajilla on sidos Ruotsin maanpuolustuskorkeakouluun, Försvarshögskolaniin. *Suomalaisten taistelut* -teoksen kirjoittajakaartiin kuuluu ruotsalaisten ohella suomalaisia sotahistorioitsijoita. Päätoimittajaksi kiinnitetyn Mannisen kokemustausta ja kontaktit ovat tarjonneet lisäarvoa toimitustyöhön.

Teoksen molemmissa laitoksissa on esitelty runsaat 50 tavalla tai toisella merkittävää taistelua. Noin 60 prosenttia taisteluartikkeleista on identtisiä kuvitusta myöten. Käsittelyn painopiste on Ruotsin ajassa, erityisesti 1600- ja 1700-lukujen sotatapahtumissa. Suomalaisten asiantuntijoiden artikkelit täydentävät ruotsalaisen alkuteoksen tekstejä. Taisteluiden valinta suomalaiseen laitokseen on varmasti ollut haastavaa, koska joissakin taisteluissa suomalaisten osuus on jäänyt varsin vähäiseksi. Painotukset herättävät muutenkin ajatuksia. Kokoomateoksen ruotsalainen perusrunko on vääjäämättä vienyt tilaa suomalaisittain mielenkiintoisilta taisteluilta. Vuodelta 1918 on mahtunut mukaan ainoastaan taistelu Tampereesta. Talvisota kuitataan puolestaan Suomussalmen–Raatteen kaksoistaistelulla, joka edustaa lähinnä Laatokan pohjoispuolisille korpialueille tyypillistä liikunta- ja mottisotaa.

Talvisodassa käytiin myös runsaasti asemasotaa. Ollin mieluummin lukenut joko Taipaleenjoen tai Kollaan rintaman taisteluista. Kollaa oli sotahistorioitsija K. J. Mikolan (1997) mukaan ”talvisodan pienoiskuva”, koska siellä käytiin päätien suunnassa näännyttävää materiaalisotaa, sivustoilla puolestaan liikunta- ja partiosotaa ja Uomaan suunnalla myös mottisotaa. Jatkosodasta mukana ovat Petroskoin valtaus vuonna 1941 ja Talin–Ihantalan taistelut vuonna 1944, jotka ovat kiistatta merkittäviä sota-toimia. Tavallaan olisi ollut loogista ottaa mukaan myös Viipurin valtausoperaatio 1941 (ja ylipäätään Karjalankannaksen takaisinvaltaus) tai kaupungin menetys kesällä 1944, koska kaupungin aiempia piirityksiä (1495 ja 1710) sivutaan kahdessa muussa kirjoituksessa.

Ruotsalaisen laitoksen lopussa on lyhyt lukuohje, joka opastaa lukijaa sotataidon ja sodankäynnin perusasioihin sekä karttamerkkien selitteisiin. Suomalaisesta laitoksesta alaluku on jostain syystä jätetty pois.

Teoksen toteutusidea ei ole varsinaisesti uusi. Esimerkiksi vuonna 1993 julkaistiin Seppo Saurin *Suomalaisten suuret taistelut*, joka on kuitenkin selvästi populaarimpi kuin *Suomalaisten taistelut*. Molemmissa kirjoissa tarkastellaan luonnollisesti osittain samoja taisteluja. Arvioitava teos muistuttaa jossakin määrin vastaavia ulkomaalaisia julkaisuja; niissä kirjoitetaan enimmäkseen

tunnetuista ja suurista maa- ja meritaisteluista, joilla on ollut vaikutusta sotataidon kehitykseen.

Kokoomateoksen artikkelit ovat pääosin analyttisiä; niissä pohditaan esimerkiksi voittojen edellytyksiä ja tappioiden syitä. Useat kirjoittajat selittävät tapahtumia sotataidon kehityksen kannalta, ja monet tekstit avaavatkin uusia näkökulmia sotahistoriaan. Lisäksi joissakin artikkeleissa hyödynnetään vertailevasti entisten vihollisten lähdeaineistoja. Artikkeleita ei ole yhdenmukaistettu liian pitkälle. Vaikka jokaisesta taistelusta on kerrottu tarvittavat perustiedot, kirjoittajien omaleimainen tyyli on onnistuttu säilyttämään. Kari Tarkiaisen käännökset ovat niin ikään onnistuneita.

Kirja on visuaalinen lukemisto. Siinä on pelkistetyt ja havainnolliset kartat, ja kuvat ovat pääosin värillisiä. Kokoomateoksen käyttöarvoa lisäävät erikoisartikkelit sota- ja sotilashistorian kysymyksistä. Erikoisartikkelien aiheet vaihtelevat väenotoista ja ruotujakolaitoksesta linnoitusten piiritysmenetelmiin ja laivastojen alustyyppeihin.

Huolellisesti toimitetusta teoksesta ei juuri virheitä löydy. Yksi pieni lipsahdus on kuitenkin jäänyt erikoisartikkeliin, jossa käsitellään autonomisen Suomen kansallista sotaväkeä 1800-luvun lopulla. Arvalla tarkk’ampujapataljoonien reservikomppaniioihin määrättyjen kokonaispalvelusaika oli kyllä 90 päivää kolmena peräkkäisenä kesänä, mutta se ei jakaantunut tasaisesti vaan suhteessa 45 + 30 + 15 päivää.

Päätoimittajan ja muiden kirjoittajien tavoite toteutuu erinomaisesti. Informatiiviselle ja asiantuntevalle teokselle on selvä tarve. Nykylukijat tuntevat arvatenkin pintapuolisesti sellaiset sodat ja taistelut, joihin suomalaiset ovat menneinä vuosisatoina Ruotsin ja Venäjän riveissä osallistuneet. Kokoomateoksen avulla voi helposti muodostaa kokonaiskuvan paitsi sodankäynnin, sotateknologian ja sotataidon kehityksestä myös eri sotien ja taisteluiden vaikutuksesta historiaan. *Suomalaisten taistelut* on ansiokas ja helppolukuinen tietokirja, jota voi varauksetta suositella kaikille aiheesta kiinnostuneille. Pienenä miinuksena todettakoon, että suurehkon kokonsa vuoksi se soveltuu huonosti maakuuvasenossa luettavaksi.

KIRJALLISUUS

- Ericson Wolke, L., M. Hårdstedt, P. Iko, I. Sjöblom & G. Åselius (2003). *Svenska slagfält*. 456 s. Wahlström & Widstrand, Värnamo.
- Mikola, K. J. (1997). *Kollaan rintama – Talvisodan pienoiskuva*. Teoksessa Palolampi, E.: Kollaa kestää, 277–286. 13. p. WSOY, Porvoo.
- Sauri, S. (1993). *Suomalaisten suuret taistelut*. 187 s. Otava, Keuruu.

PASI TUUNAINEN
Historian oppiaineryhmä,
Joensuun yliopisto